

VAI TRÒ SIÊU ÂM TIM TRONG THUYỀN TẮC PHỔI

BS LÊ HỮU QUỲNH TRANG
BS NGUYỄN KIM THÁI
TS NGUYỄN TUẤN VŨ
BS PHAN THANH HẢI
MEDIC CENTER, TP HCM

MỤC TIÊU

- Trình bày tổng quan về thuyên tắc phổi cấp (TTP)
- Vai trò siêu âm tim trong chẩn đoán TTP
- Lợi ích của siêu âm tim trong đánh giá nguy cơ và theo dõi điều trị

TỔNG QUAN

- TTP Là nguyên nhân tử vong quan trọng trong bệnh lý tim mạch, đứng hàng thứ 3 sau NMCT và đột quỵ.
- Không điều trị tỉ lệ tử vong là 30%, ngược lại nếu điều trị tỉ lệ này là 7.3% (nếu sốc tỉ lệ tăng lên đến 50%)

TỔNG QUAN

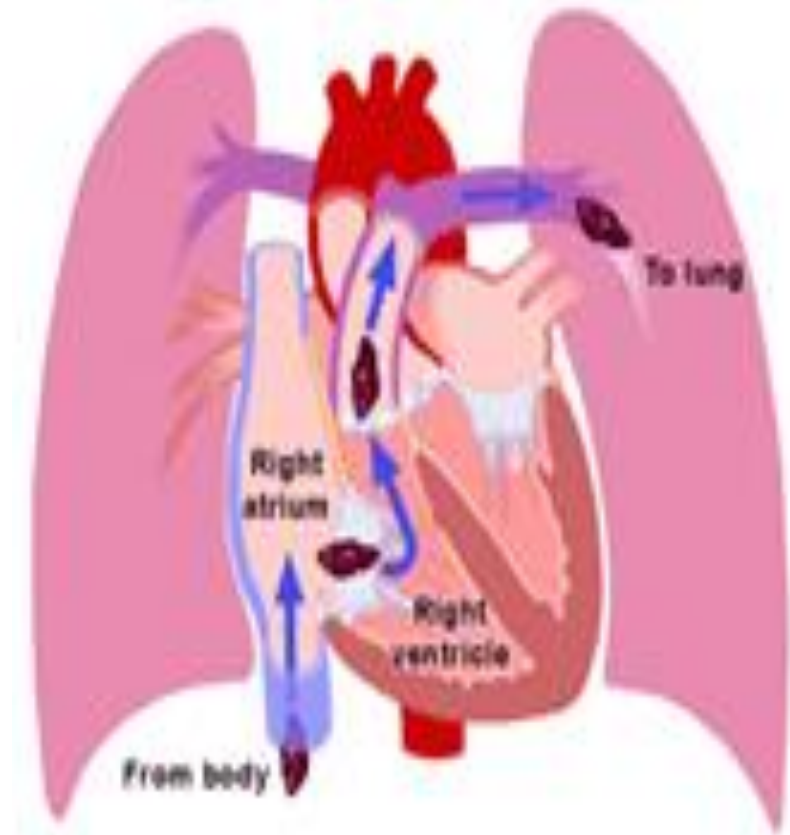

- 30% được chẩn đoán và điều trị, 2/3 bệnh nhân chẩn đoán bằng tử thi
- Là bệnh lý chẩn đoán nhầm nhiều nhất và bỏ sót nhiều nhất
- Điều trị hiệu quả cao nhưng chẩn đoán khó, có thể bỏ sót vì biểu hiện lâm sàng không điển hình, khó phân biệt với các bệnh lý khác.

SINH LÝ BỆNH

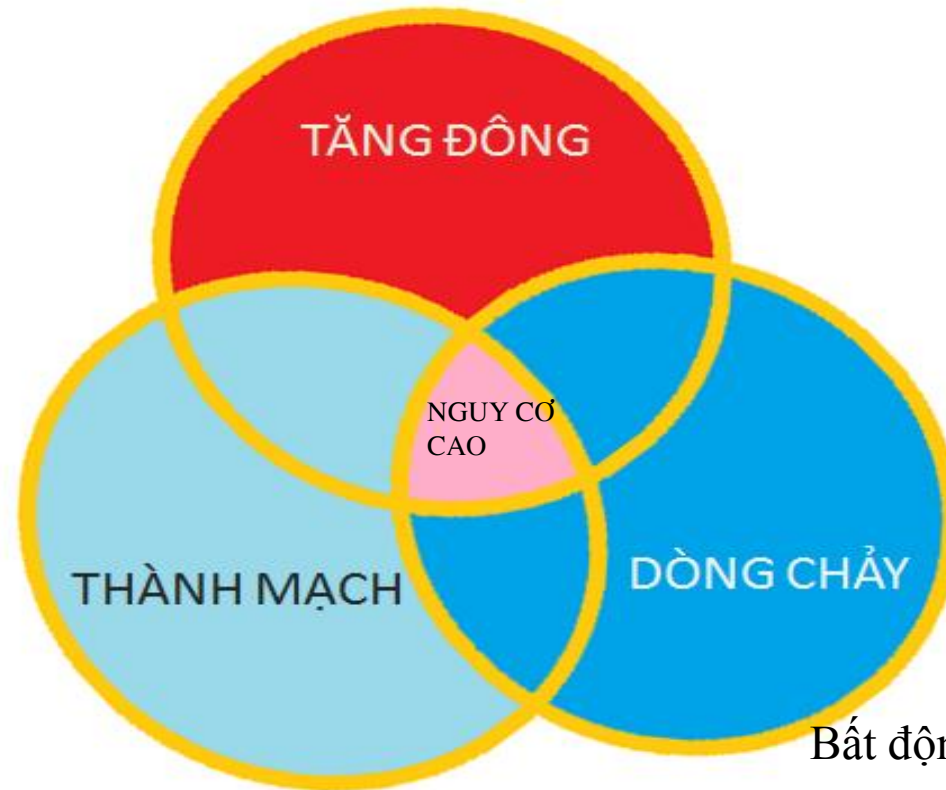

- Sự thuyên tắc làm nghẽn ở ĐM phổi hoặc một trong các nhánh phụ thuộc ĐM phổi.
- Nguồn gốc của thuyên tắc từ hệ tĩnh mạch hay từ tim phải
- Bản chất của thuyên tắc: huyết khối (đa số), mỡ, dịch ối, khí, mô u , chất tiêm qua đường tĩnh mạch...

Thai , hc thận hư
Ung thư, bệnh tự miễn, đa HC
Ngừa thai, estrogen thay thế, tiểu đường
Bẩm sinh (thiếu protein C,S, yt V Leiden..)

Chấn thương
Phẫu thuật
Catheter
Bỏ

Bất động lâu ngày , gãy
xương, bệnh lý cột
sống, đột quỵ, du lịch
xa..
Rung nhĩ, dẫn TM
Suy tim

Thuyên tắc phổi

Tắc nghẽn cơ học

Cơ chế thần kinh thể dịch

Mất cân bằng thông khí tưới máu

Tăng kháng lực mạch máu phổi

Tăng áp lực ĐM phổi-Tăng hậu tải thất phải

RL chức năng/ dẫn thất phải

Giảm cung
lượng thất phải

Không đồng vận
vách liên thất

Giảm tiền tải thất trái

Giảm cung
lượng thất trái

Giảm tưới máu hệ thống

Tăng trưởng lực
thành thất phải

Tăng nhu cầu oxy thất phải

Thiếu máu
thất phẩm

Giảm cung cấp oxy thất bại

Giảm tuổi máu ĐM vành

Giảm huyết áp

CHẨN ĐOÁN

Triệu chứng	Có thuyên tắc phổi	Không có thuyên tắc phổi
Khó thở	80 %	59%
Đau ngực màng phổi	52%	43%
Đau ngực sau xương ức	12%	8%
Ho	20%	25%
Khạc ra máu	11%	7%
Ngất	19%	11%
Tim nhanh >100l/p	26%	23%
Thở nhanh >20l/p	73%	68%
Phù đầu 2 chi dưới	15%	10%
Sốt	7%	17%
Tím tái	11%	9%

Tiêu chuẩn Wells

Triệu chứng	Điểm
Tiền căn huyết khối TM sâu hay thuyên tắc phổi	1,5
Nhịp tim >100l/p	1,5
Phẫu thuật hay nằm bất động 30 ngày	1,5
Dấu hiệu lâm sàng của huyết khối TMsâu	3
Ho ra máu	1
Ung thư đã điều trị trong vòng 6 tháng	1
Khả năng thuyên tắc phổi trên LS	Điểm
Thấp	0-1
Trung bình	2-6
Cao	≥ 6

Bảng điểm Geneva có sửa đổi

Tiền căn huyết khối TM sâu hay thuyên tắc phổi	3
Phẫu thuật hay nằm bất động 30 ngày	2
Ung thư đang diễn tiến	2
Cơ năng	
Đau chi dưới 1 bên	3
Ho máu	2
Thực thể	
Nhịp tim 75-94l/p	3
Nhịp tim ≥ 95 l/p	5
Sờ TM sâu chi dưới đau hay phù 1 chân	4
Khả năng thuyên tắc phổi trên lâm sàng	Điểm
Thấp	0-3
Trung bình	4-10
Cao	≥ 11

CẬN LÂM SÀNG

- ECG
- X quang ngực thẳng
- Siêu âm tim (thành ngực và thực quản)
- Khí máu
- D-dimer
- Xạ hình thông khí tưới máu
- MSCT có cản quang
- Magnetic resonance (MR) angiography
- Chụp ĐM phổi cản quang

Suspected PE with shock or hypotension

CT angiography immediately available

No^a

Yes

Echocardiography

RV overload^b

No

Yes

CT angiography
available
and
patient stabilized

CT angiography

positive

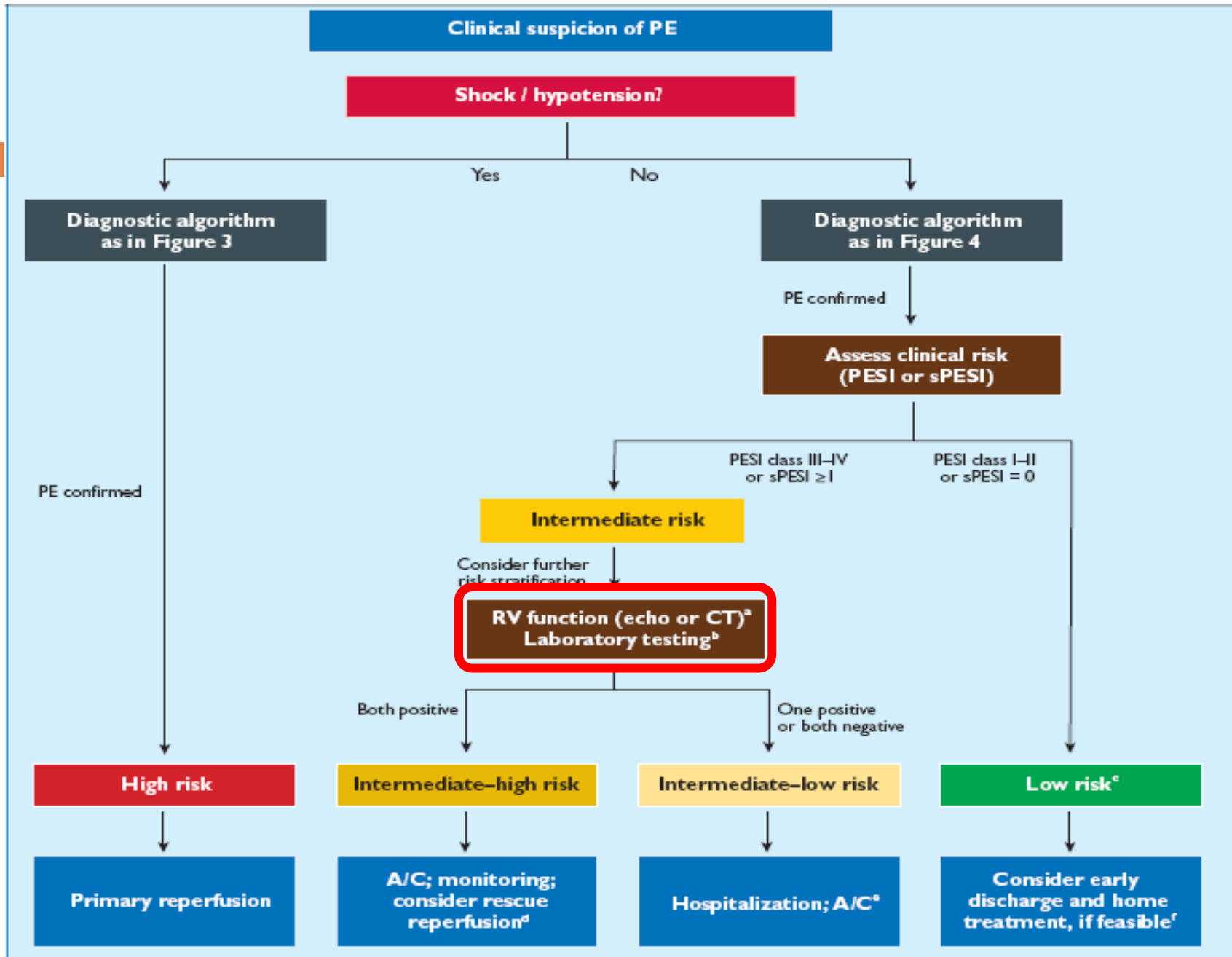
negative

Search for other causes
of haemodynamic instability

PE-specific treatment:
primary reperfusion^c

Search for other causes
of haemodynamic instability

No other test available^b
or patient unstable

SIÊU ÂM TIM

- Tắc nghẽn giường mạch máu phổi
  - ▣ - >30% -> rối loạn chức năng thất phải
  - >50% -> tăng áp lực ĐM phổi rõ
- Do cấu trúc đặc biệt , thất phải không thể tạo ngay ra áp lực vượt quá 60-70 mmHg → TTP cấp không có dày thất và áp lực ĐM phổi <70mmHg
- Nếu áp lực ĐM phổi >70mmHg ở bệnh nhân nghi TTP cấp:
  - TTP cấp trên TTP mạn
  - TTP/ bệnh lý tăng áp phổi từ trước

SIÊU ÂM TIM

- 80% thuyên tắc phổi với sốc siêu âm tim có RL chức năng thất phải
- Trong các nghiên cứu : giá trị tiên đoán âm của siêu âm tim # 40-50%, kết quả siêu âm tim bình thường cũng không loại trừ thuyên tắc phổi
- Thuyên tắc phổi kích thước nhỏ → RL chức năng thất phải kín đáo (dẫn nhẹ thất trái, VLT nghịch thường nhẹ..)-> phụ thuộc kỹ năng của BS siêu âm.

SIÊU ÂM TIM

- Tuy nhiên kết hợp bệnh sử và lâm sàng, nếu có dấu tăng gánh thất phải -> có khả năng TTP→ làm thêm các phương pháp khác để xác định

<i>Source</i>	<i>n</i>	<i>Screened population</i>	<i>Echocardiographic criteria used</i>	<i>Sens</i>	<i>Spec</i>	<i>PPV</i>	<i>NPV</i>
Nazeyrollas et al ¹⁰	132	Out-patients, no known previous serious cardio-respiratory disease	RV/LVEDD>0.5 (parasternal M-mode echo) TI jet velocity>2.5 m/s	93%	81%	78%	93%
Grifoni et al ¹¹	117	Consecutive patients seen at emergency department	One or more of four signs: 1. Right heart thrombus 2. RV >30 mm parasternal view or RV/LVED > 1.3 3. Systolic flattening of interventricular septum 4. AcT or <90 ms or TIPG >30mmHg but no RV hypertrophy	51%	87%	82%	60%
Perrier et al ¹²	50	Consecutive patients, mostly from emergency ward	RV dilation 'by visual inspection' on 2-D echo and TI jet velocity >2.6 m/s	67%	94%	86%	83%
McConnell et al ¹⁷	85	Hospitalized patients with RV dysfunction	Hypokinetic RV free wall but normo/hyperkinetic RV apex	77%	94%	71%	96%
Torbicki et al ¹⁹	86	Hospitalized patients with precapillary pulmonary hypertension	AcT <60 ms with TIPG <60 mmHg	48%	98%	n.a.	n.a.
Miniati et al ¹³	110	Consecutive patients with clinically suspected APE	Two of the following: signs: 1. RV hypokinesis, 2. RV diameter>27 mm, long parasternal 3. TI velocity>2.7 m/s	56%	90%		

SIÊU ÂM TIM TRONG CHẨN ĐOÁN

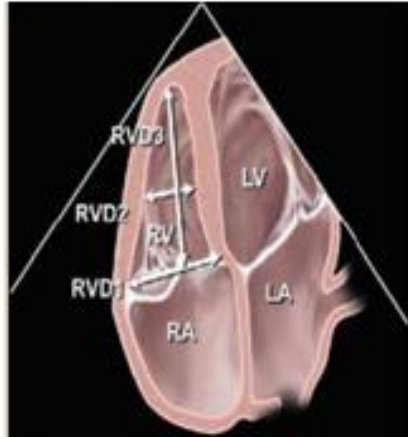
- Xác định TTP: huyết khối(+)/ ĐMP, tim phải (SATTN 7%, SATTQ 26%)
- Có thể TTP: các dấu quá tải thất phải, MacConnel sign, 60/60 sign
- Loại trừ TTP: siêu âm bình thường/ bệnh cảnh RL huyết động
- Tìm các nguyên nhân khác tại tim gây sốc: chèn ép tim cấp, bệnh ĐM vành cấp, bóc tách ĐM chủ...

CÁC DẤU TTP TRÊN SIÊU ÂM TIM

- Dẫn thất phải
- TAPSE (Tricuspid annular plane systolic excursion) giảm
- Không đồng vận VLT
- Dấu Mc Connel
- Hình ảnh huyết khối hay u tim P và ĐM phổi→dấu hiệu trực tiếp
- Tăng áp lực ĐM phổi , hở van 3 lá
- Dấu 60/60 (60/60 sign)
- TM chủ dưới không giảm kích thước thì hít vào
- Dẫn ĐM phổi

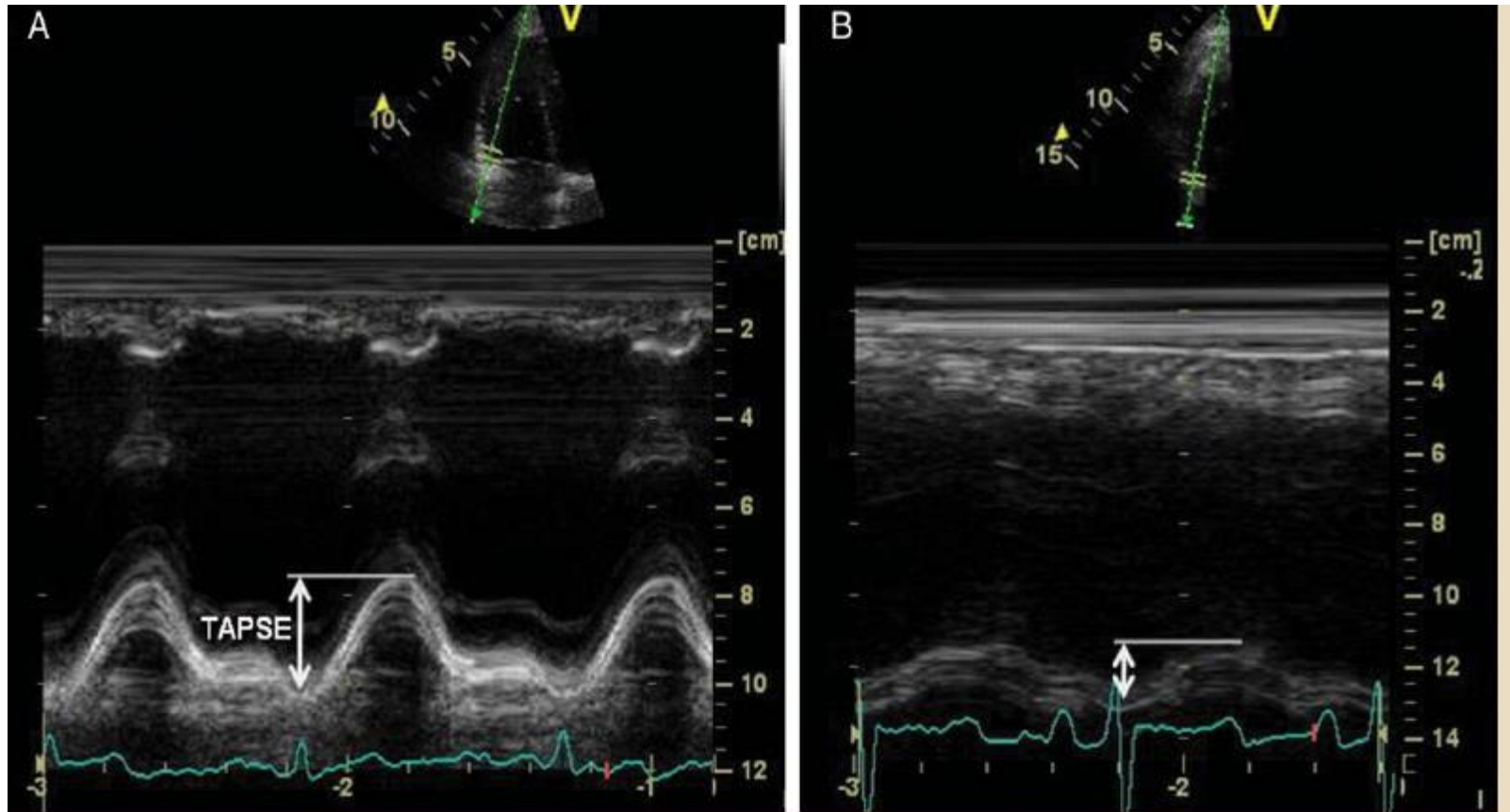
Dãn thất phải

-Bình thường $RV/LV < 0.6$
- $RV/LV > 1$ hay
 $RV > 30\text{mm} \rightarrow$ RLCN TP
quan trọng

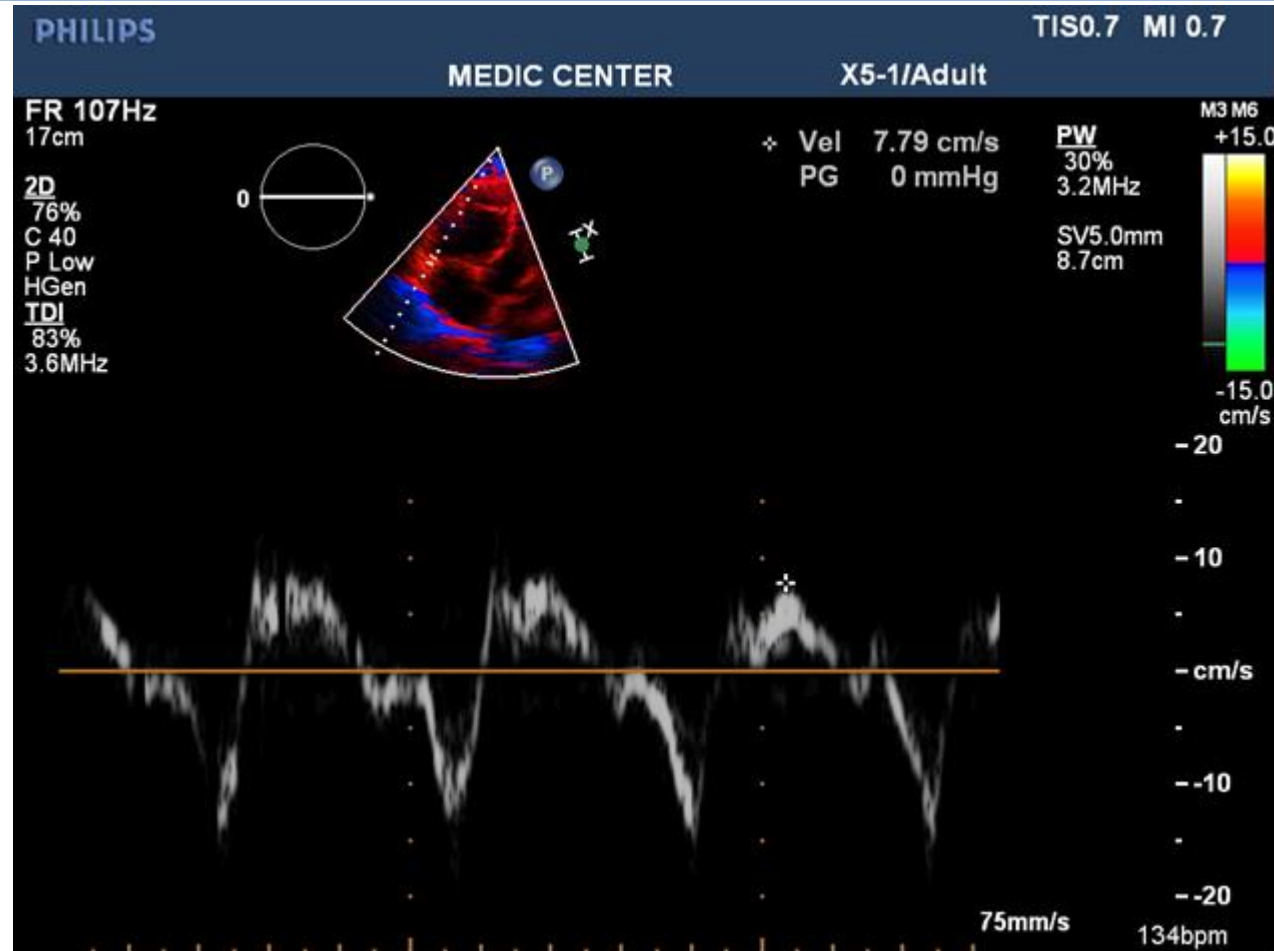

TAPSE (Tricuspid annular plane systolic excursion) giảm

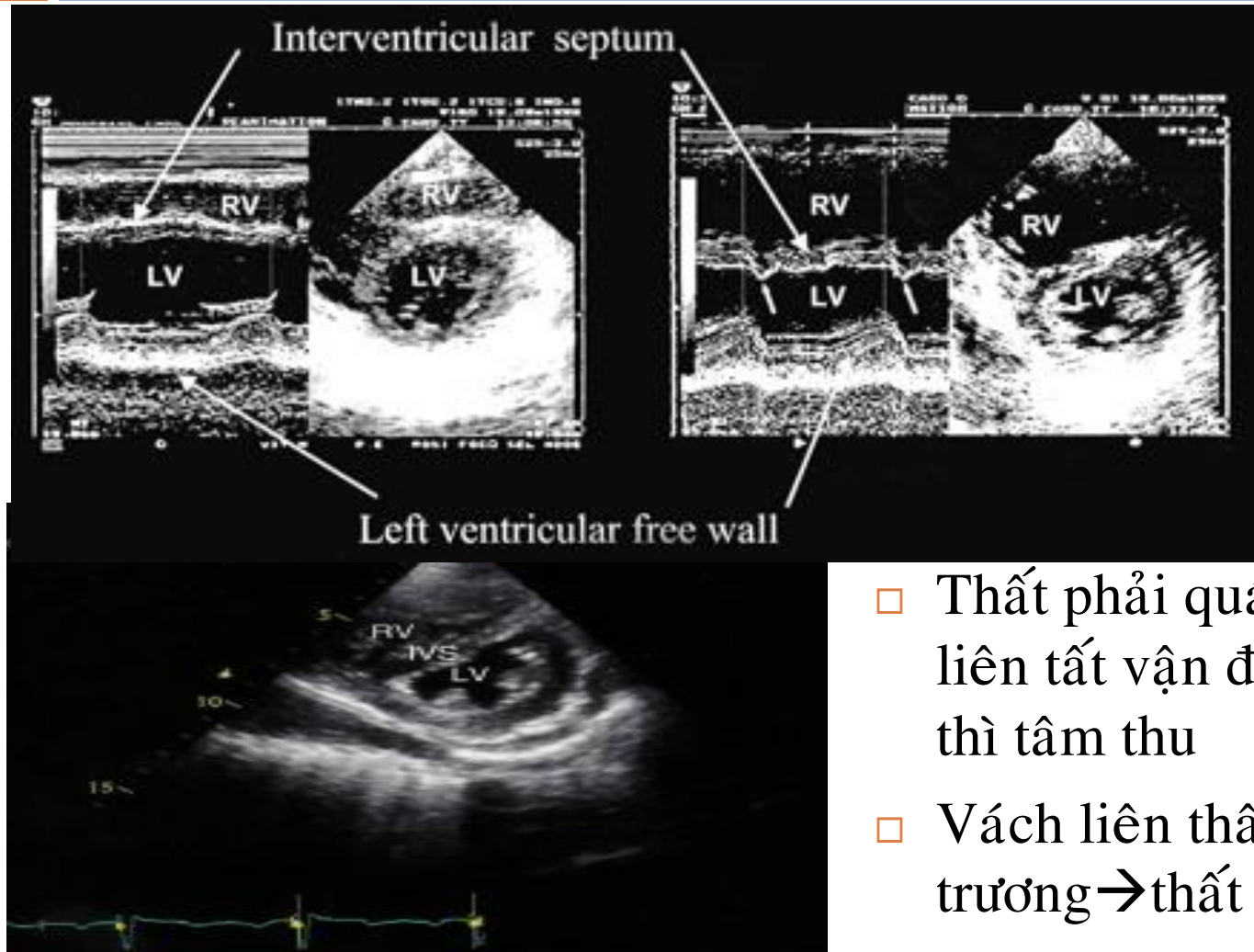

Siêu âm Doppler mô

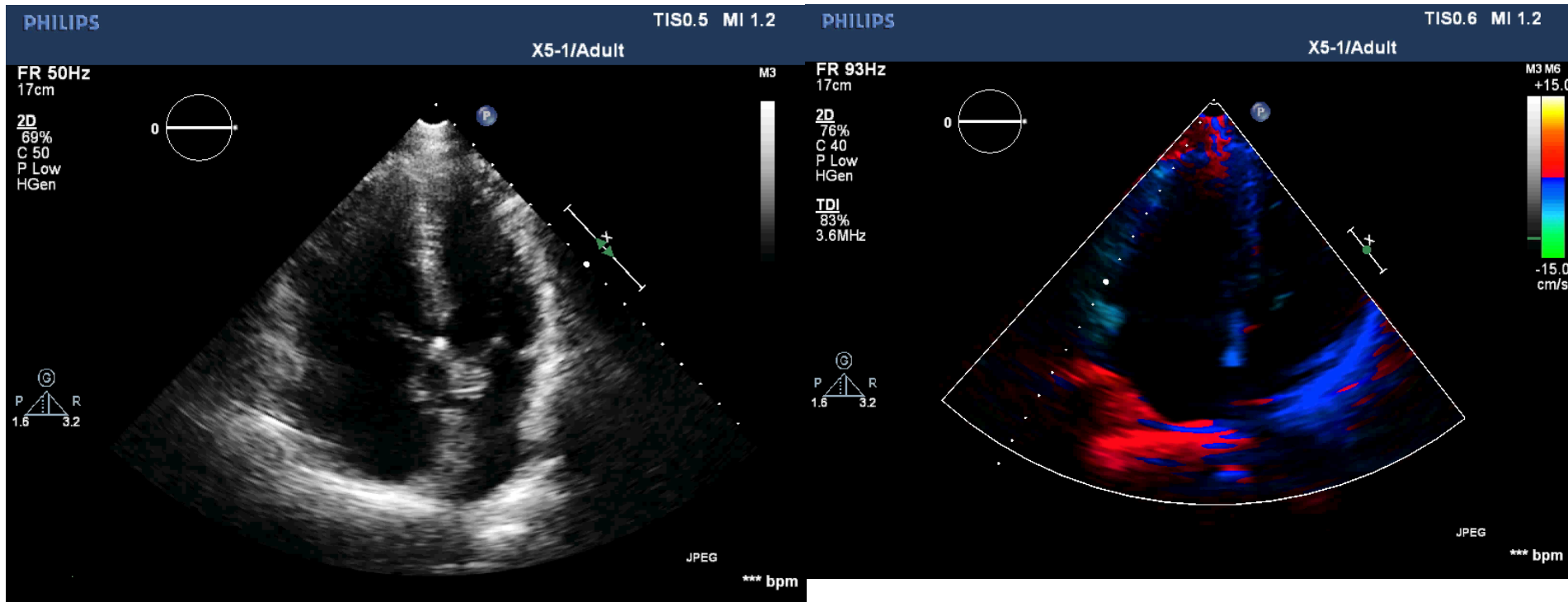
Không đồng vận VLT, D-shape

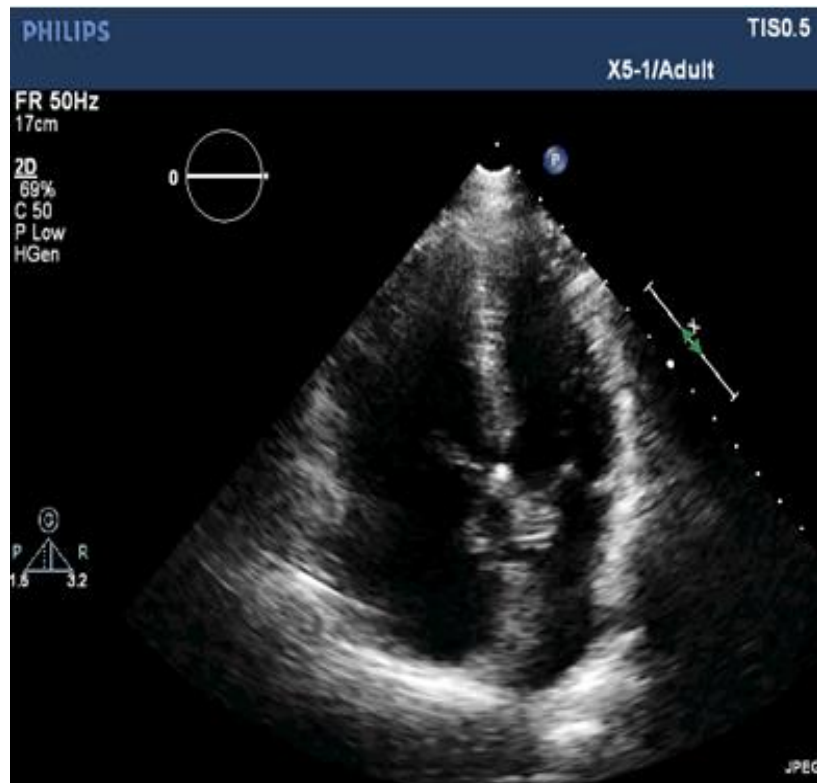
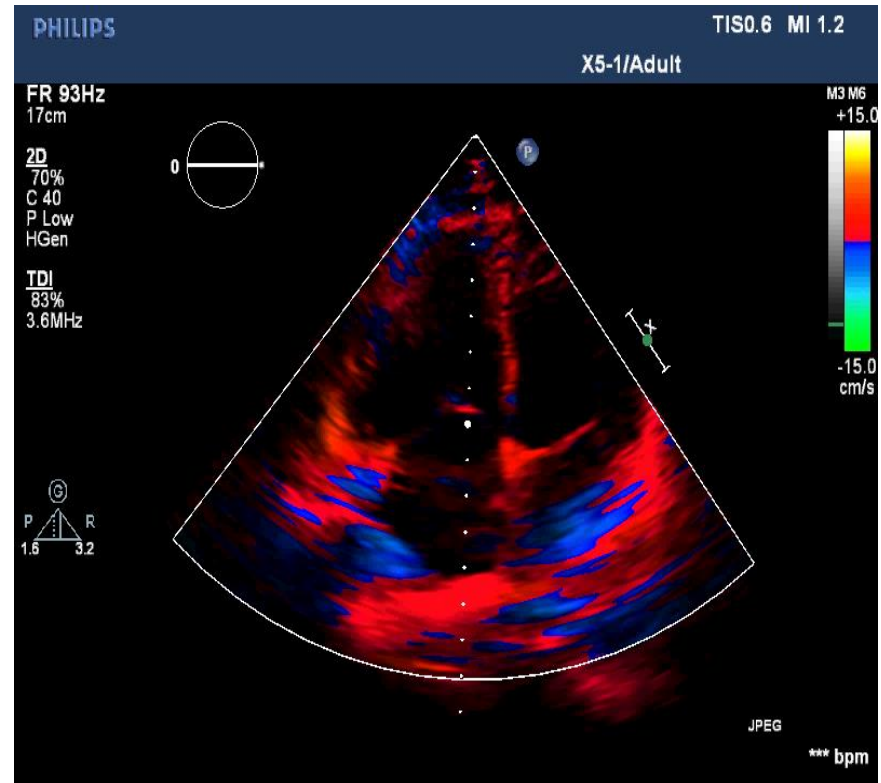

- ❑ Thất phải quá tải áp lực → vách liên thất vận động về thất trái thì tâm thu
- ❑ Vách liên thất dẹt suốt thì tâm trương → thất trái “D shape”

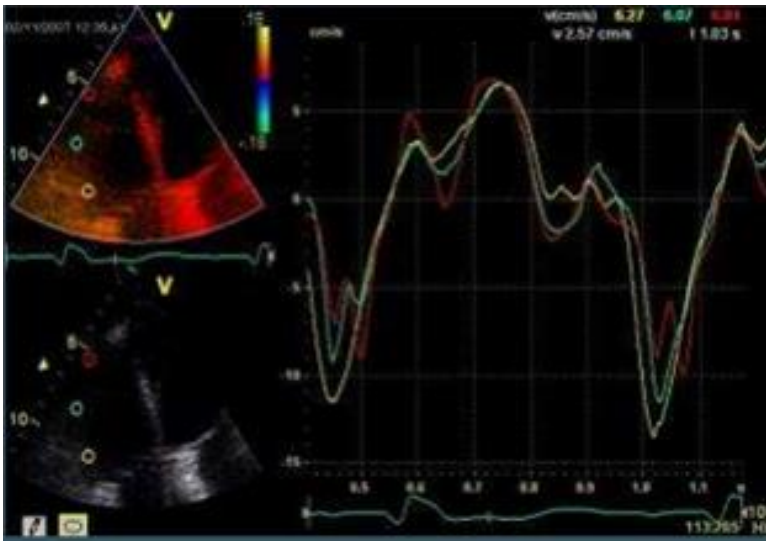
Dấu McConnell

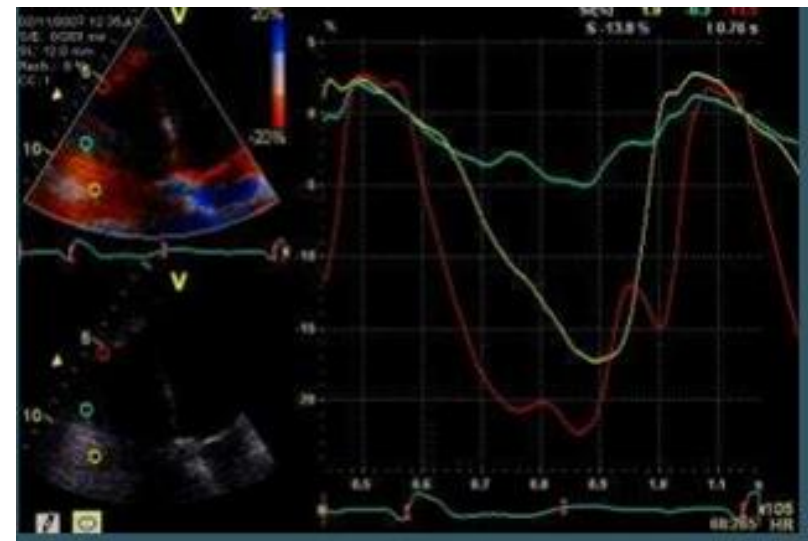

Dấu McConnell

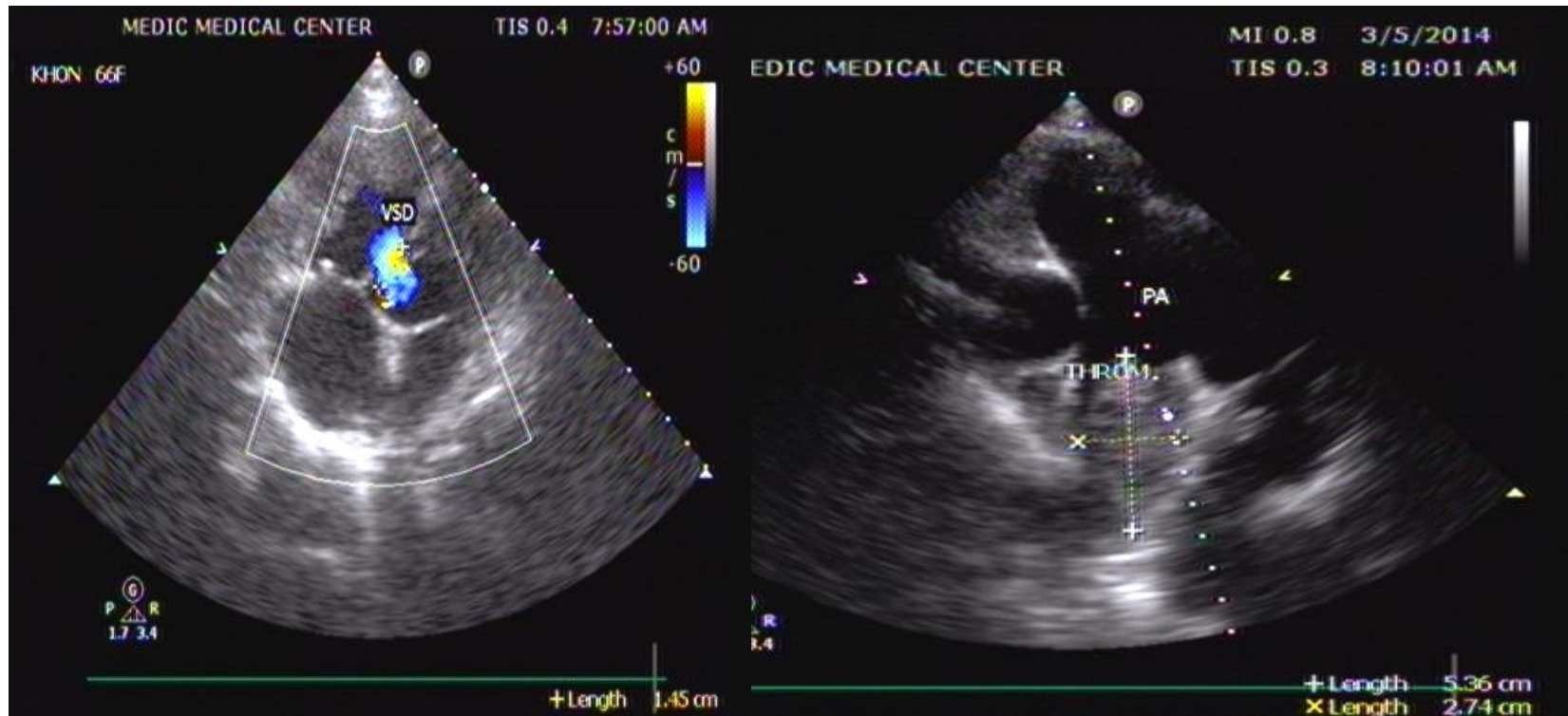
Bình thường

Dấu McConnell

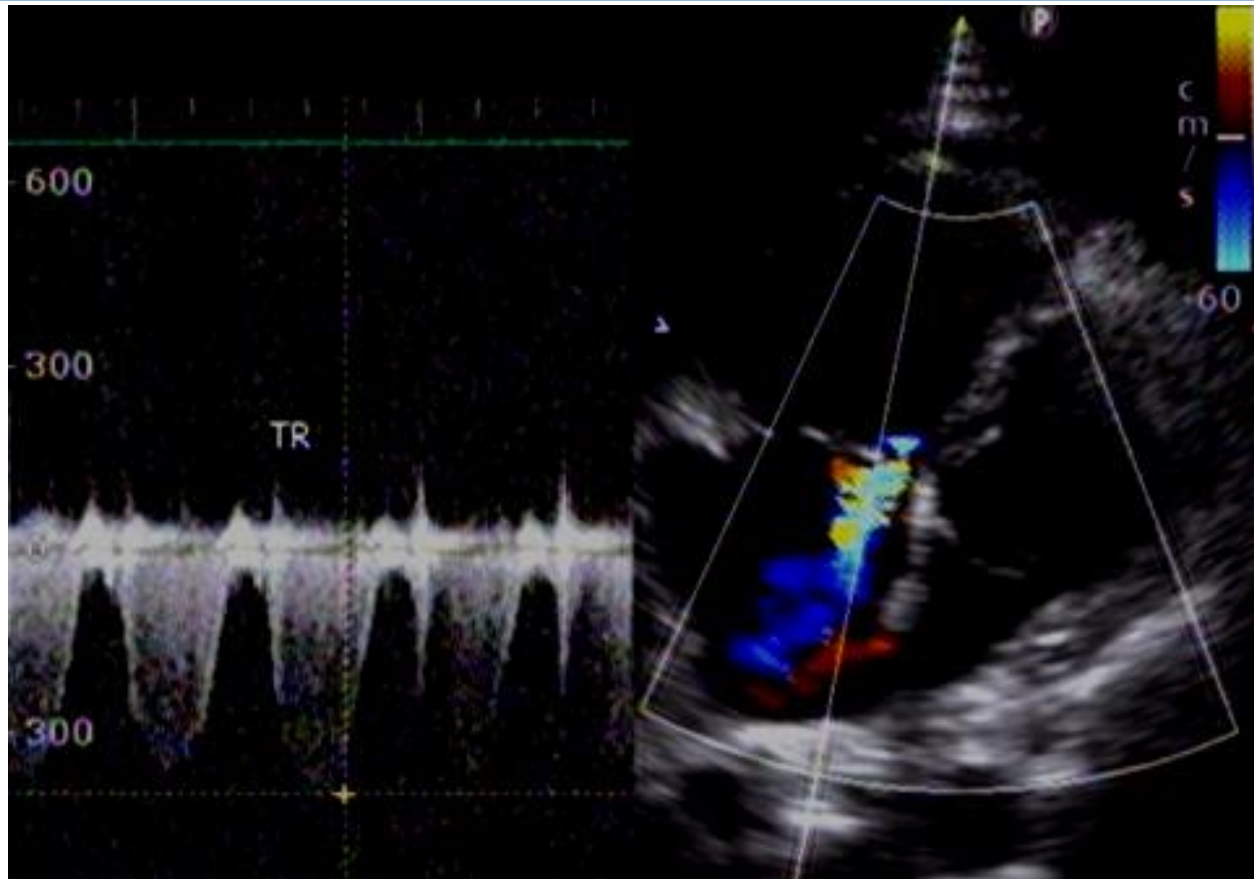
Dấu hiệu trực tiếp

Bệnh nhân nữ 66 tuổi đã biết thông liên thất đảo shunt nhiều năm, khoảng 1 tháng nay mệt, khó thở ngày càng tăng. Siêu âm tim thấy được huyết khối ĐM phổi phải
Đây là bệnh lý thuyên tắc phổi xảy ra ở bệnh nhân đã có tăng áp phổi

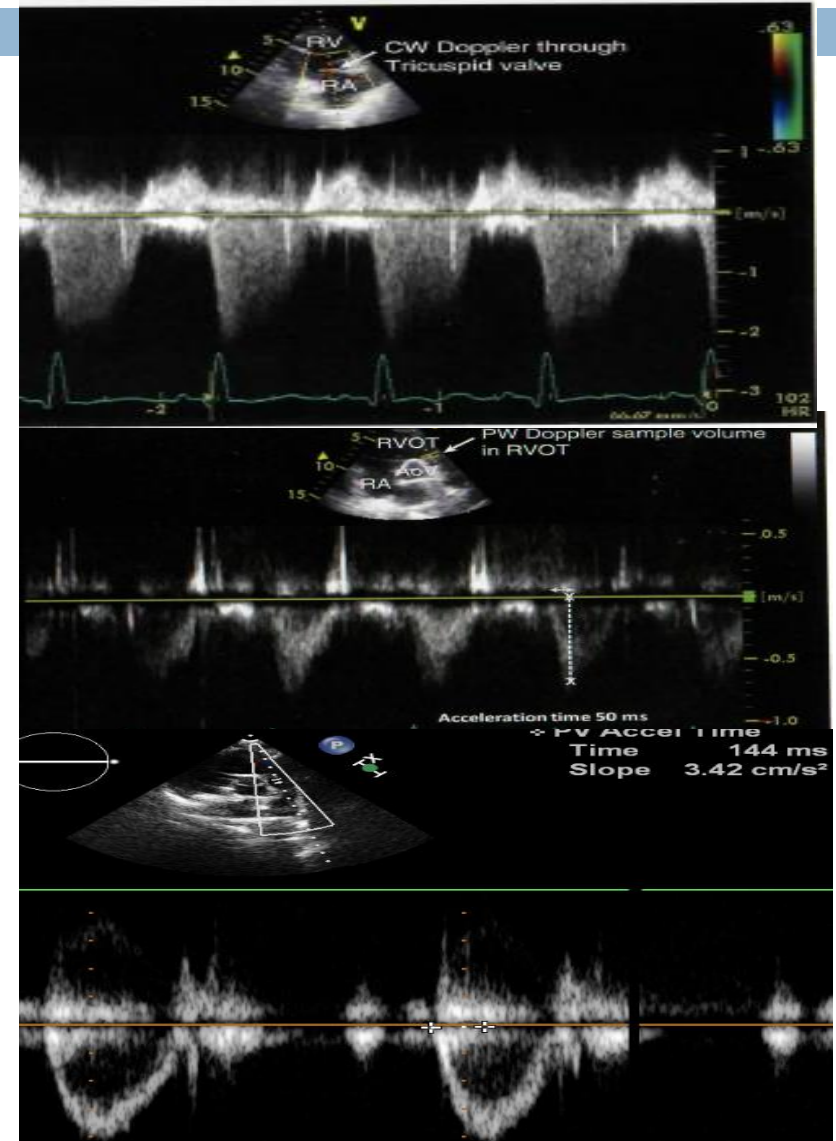
Tăng áp lực ĐM phổi , hở van 3 lá

60/60 sign

- TR velocity < 3.9 m/s
(GdRV/RA < 60 mmHg)
- Pulmonary artery
acceleration time < 60 ms

Diagnostic value of 3 sets of echocardiographic signs suggesting the presence of acute PE in subgroups with and without known previous cardiorespiratory diseases

	Patients without Previous Cardiorespiratory Disease (n = 46)			Patients with Previous Cardiorespiratory Disease (n = 54)		
	RV Overload	60/60 Sign	McConnell Sign	RV Overload	60/60 Sign	McConnell Sign
Specificity (%)	78	100	100	21	89	100
Sensitivity (%)	81	25	19	80	26	20
PPV (%)	90	100	100	65	82	100
NPV (%)	64	37	35	36	40	40

Tiêu chuẩn quá tải thất phải

Phải có ≥ 1 trong các dấu hiệu sau:

- Huyết khối trong tim phải
- Đường kính thất phải thì tâm trương (mặt cắt cạnh ứ) $> 30\text{mm}$
- Vách liên thất nghịch thường (dẹt vào thì tâm thu)
- Thời gian gia tốc(AT) $< 90\text{ms}$ hay Độ chênh áp lực qua phổ hở van 3 lá (GdRV/RA) $> 30\text{mmHg}$ trong bối cảnh không có dày thất phải

(giúp không nhầm lẫn với giảm động thất phải do nhồi máu)

TRƯỜNG HỢP LÂM SÀNG

- Bệnh nhân nữ 53 tuổi
- Khám bệnh vì nhịp tim nhanh
- Khoảng 1 tuần bệnh nhân thấy hồi hộp, tim nhanh, không đau ngực
- 3 ngày thỉnh thoảng ho khan

Tiền căn: Đang điều trị cao huyết áp và tiểu đường type2. Dùng viên thuốc ngừa thai uống

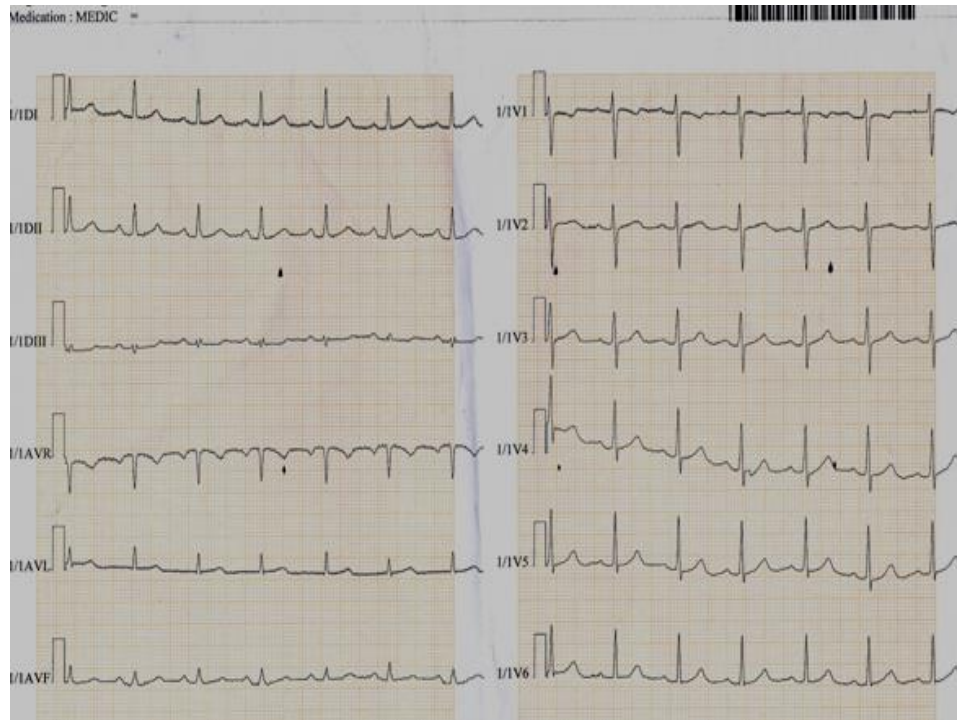

TRƯỜNG HỢP LÂM SÀNG

- Khám: HA 120/80, M 110l/p, thở 22l/p, tỉnh tiếp xúc tốt, không tím tái
- Tim nhanh đều, không âm thổi
- Phổi không ran, bụng mềm
- Các chi không phù không đau

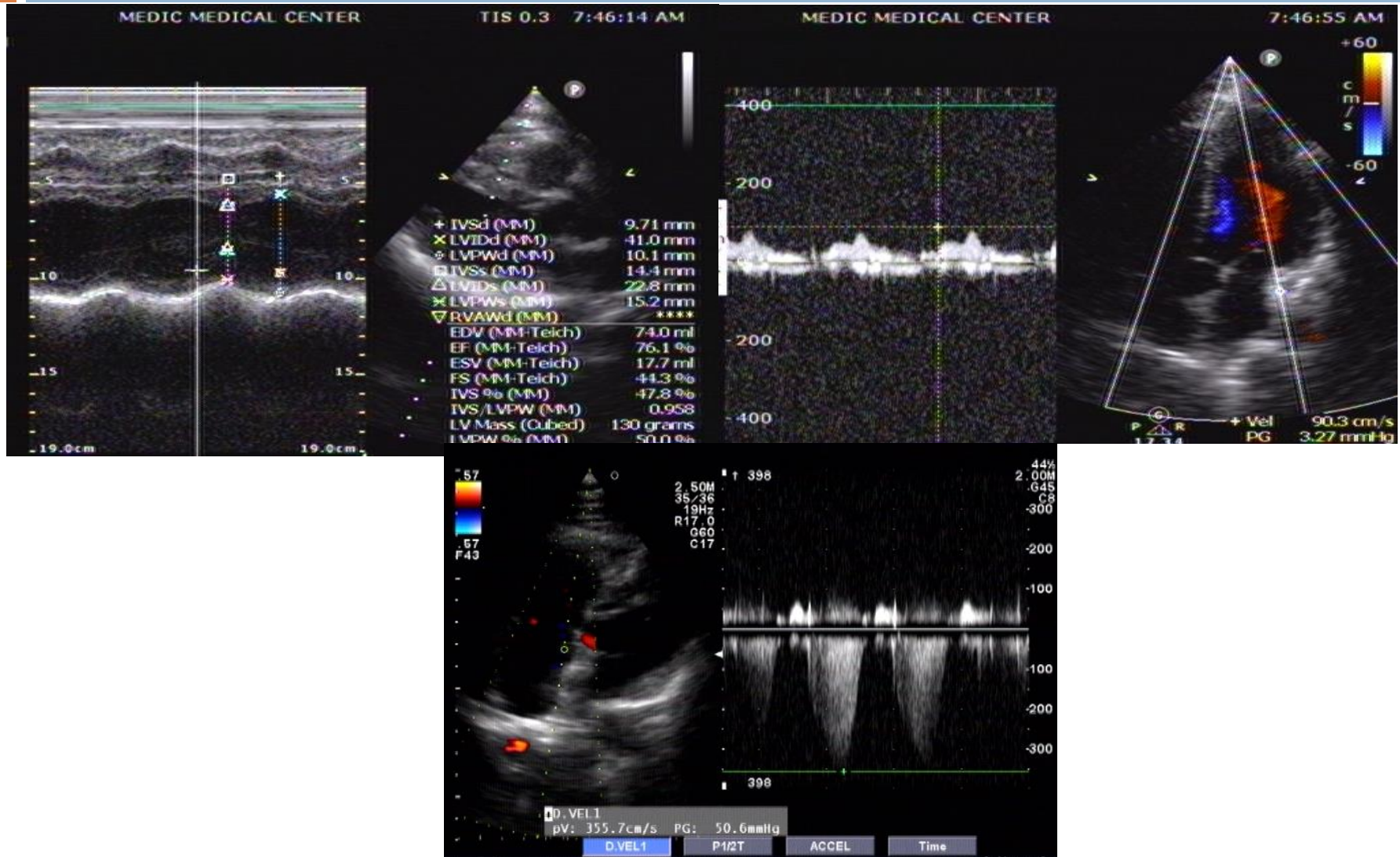

TRƯỜNG HỢP LÂM SÀNG

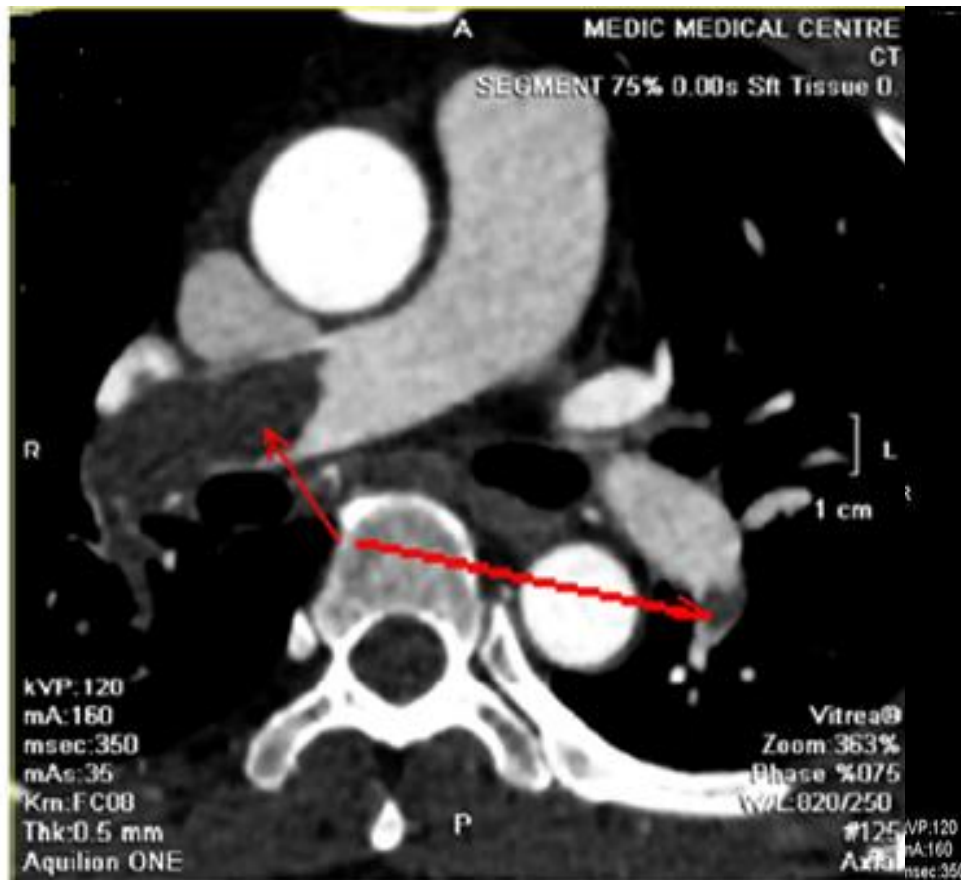

TRƯỜNG HỢP LÂM SÀNG

TRƯỜNG HỢP LÂM SÀNG

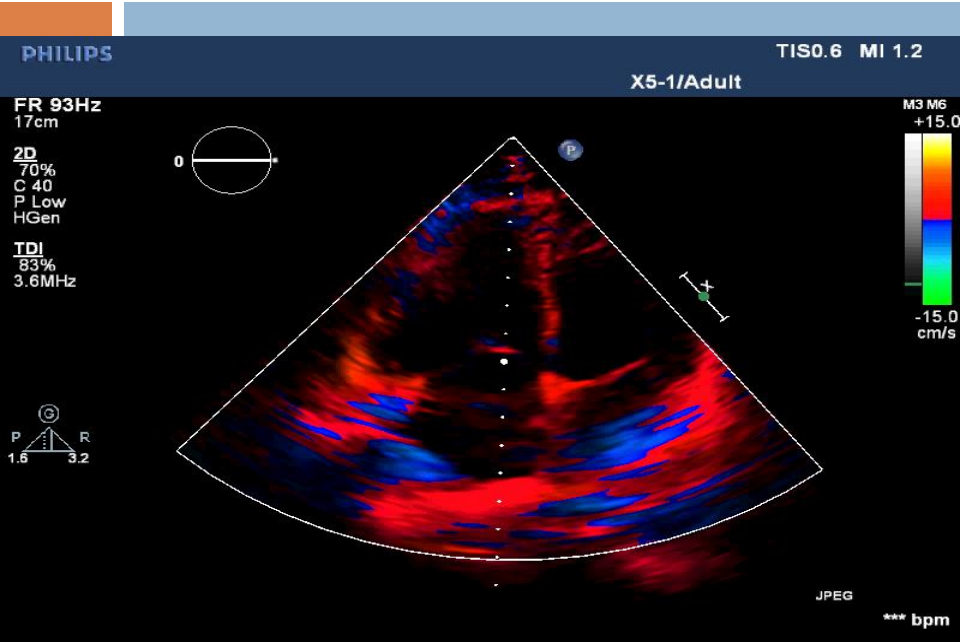
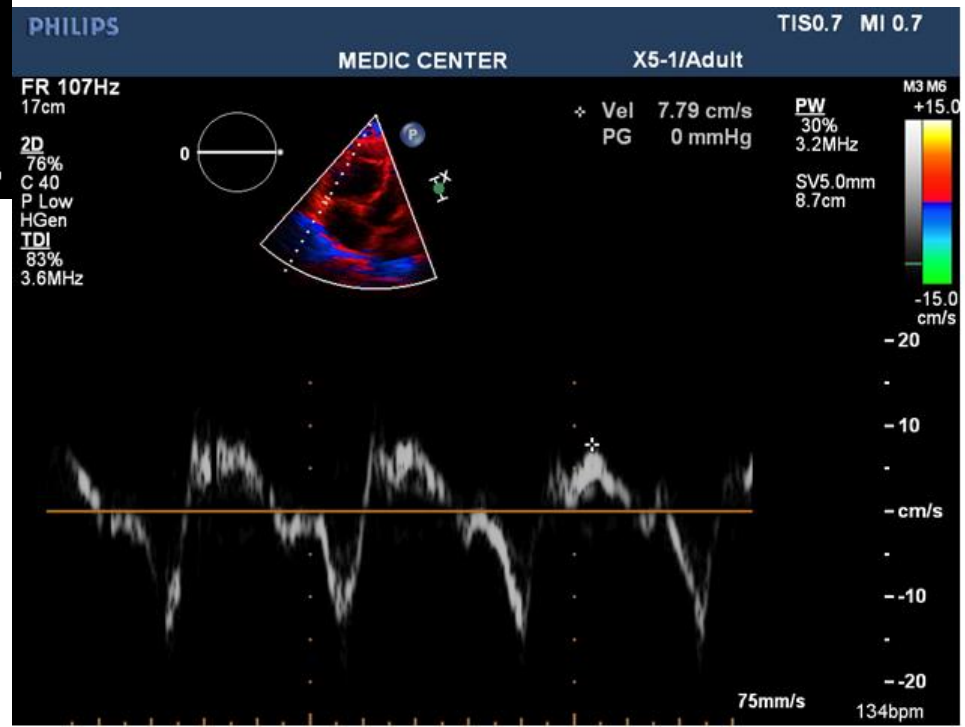

TRƯỜNG HỢP LÂM SÀNG

- ❑ Bệnh nhân nam 36 tuổi
- ❑ Khám bệnh vì mệt khi gắng sức
- ❑ Khoảng 2 tuần bệnh nhân thấy mệt/ gắng sức
- ❑ Tiền căn: không bệnh lý
- ❑ Thường đi công tác xa ngồi lâu/ máy bay

TRƯỜNG HỢP LÂM SÀNG

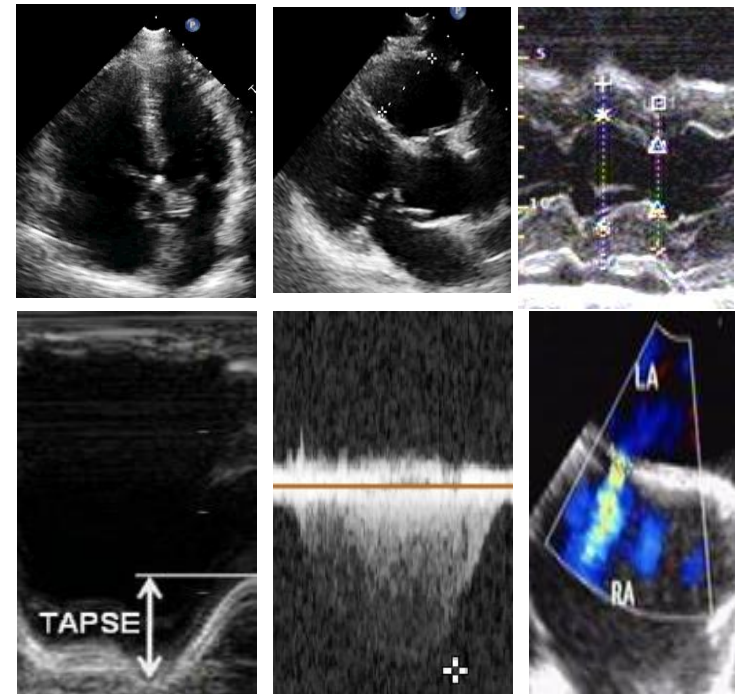
TRƯỜNG HỢP LÂM SÀNG

SIÊU ÂM TIM TRONG TIỀN LƯỢNG

- ❑ Rối loạn chức năng thất phải/ siêu âm tim là yếu tố dự đoán tỉ lệ tử vong cao
- ❑ Các dấu thường dùng :
  - RV/LV>1/ mặt cắt 4 buồng từ mỏm
  - RV>30mm
  - Không đồng vận VLT
  - TAPSE
  - Tăng áp lực ĐM phổi
  - Tồn tại ổ bầu dục

SIÊU ÂM TIM TRONG TIỀN LƯỢNG

Rối loạn chức năng thất phải/ siêu âm tim là yếu tố dự đoán tỉ lệ tử vong cao

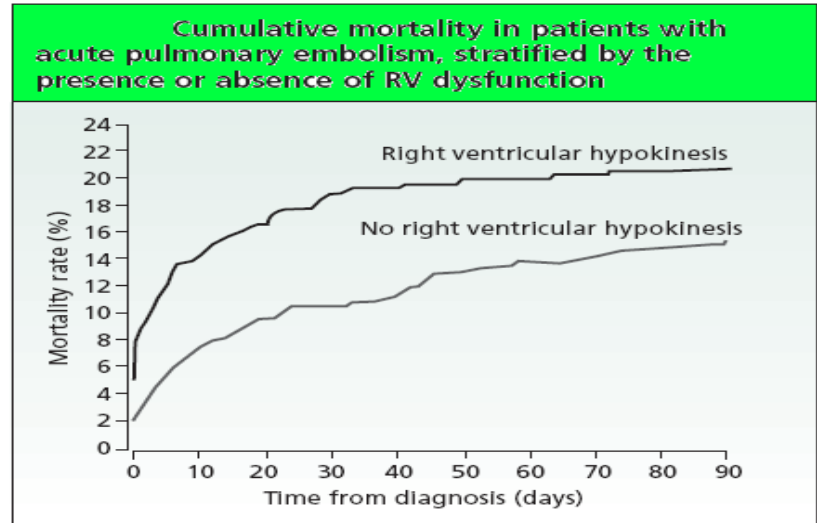
- Quá tải thất phải (+) → nguy cơ tử vong tăng 2.29 lần
- TAPSE ≤ 15 mm → nguy cơ cao tử vong trong 30 ngày đầu của TTP
- TAPSE > 20 mm → nguy cơ rất thấp

The effect of RV dysfunction on short-term mortality in patients presenting with acute pulmonary embolism			
Source	Patients, No.	Mortality, %	
		RV dysfunction	Normal RV function
Goldhaber et al	101	4.3	0
Kasper et al	317	12.6	0.9
Ribeiro et al	126	12.8	0
Grifoni et al	162	4.6	0
Total	706	9.3	0.4

SIÊU ÂM TIM TRONG TIÊN LƯỢNG

The International
Cooperative Pulmonary
Embolism Registry
(ICOPER)
2454 BN , 52 BV , 7 quốc
gia(châu Âu và Bắc Mỹ):
RLCN thất phải là yếu tố
dự đoán độc lập / tử vong
90 ngày đầu

Variable	Hazard Ratio (95% CI)
Age > 70 years	1.6 (1.1-2.3)
Cancer	2.3 (1.5-3.5)
CHF	2.4 (1.5-3.7)
COPD	1.8 (1.2-2.7)
SBP <90 mmHg	2.9 (1.7-5.0)

SIÊU ÂM TIM TRONG TIÊN LƯỢNG

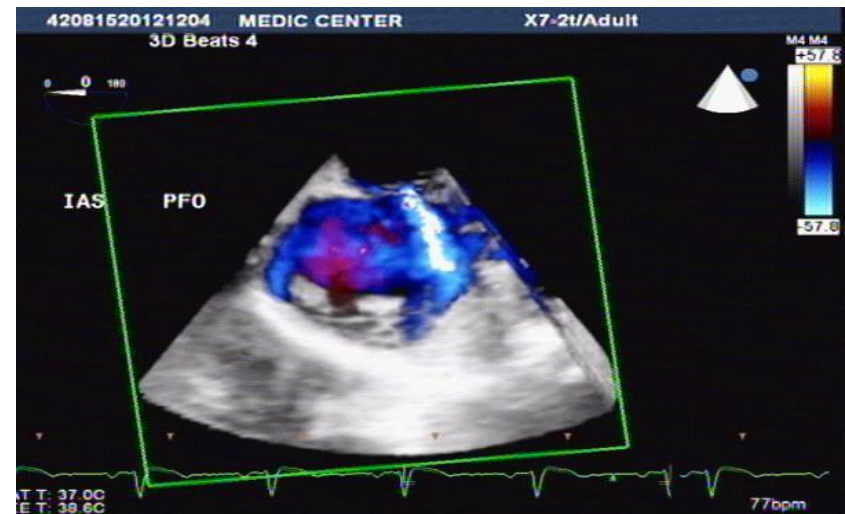

- Tăng áp lực ĐM phổi tâm thu cao $>50\text{mmHg}$ lúc nhập viện $\rightarrow$ tăng áp phổi và RLCN thất phai sau 6 tuần gấp 3-4 lần
- Tăng áp phổi kéo dài sau 6 tuần $\rightarrow$ tỉ lệ sống còn sau 5 năm giảm so với bệnh nhân không có tăng áp phổi kéo dài
- Có huyết khối/ tim phải $\rightarrow$ tiên lượng dè dặt

SIÊU ÂM TIM TRONG TIỀN LƯỢNG

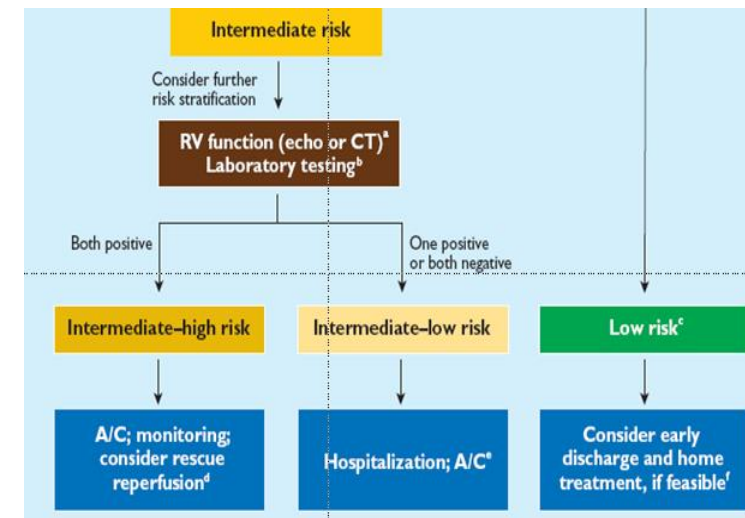
- Tồn tại lỗ bầu dục (PFO) > 4mm và huyết khối (+) → nguy cơ cao thuyên tắc mạch não
- Theo Konstantinides và cs :TTP+PFO(+)- > tỉ lệ tử vong tăng hơn 2 lần so với nhóm không có shunt P-T

SIÊU ÂM TIM TRONG ĐIỀU TRỊ VÀ THEO DÕI

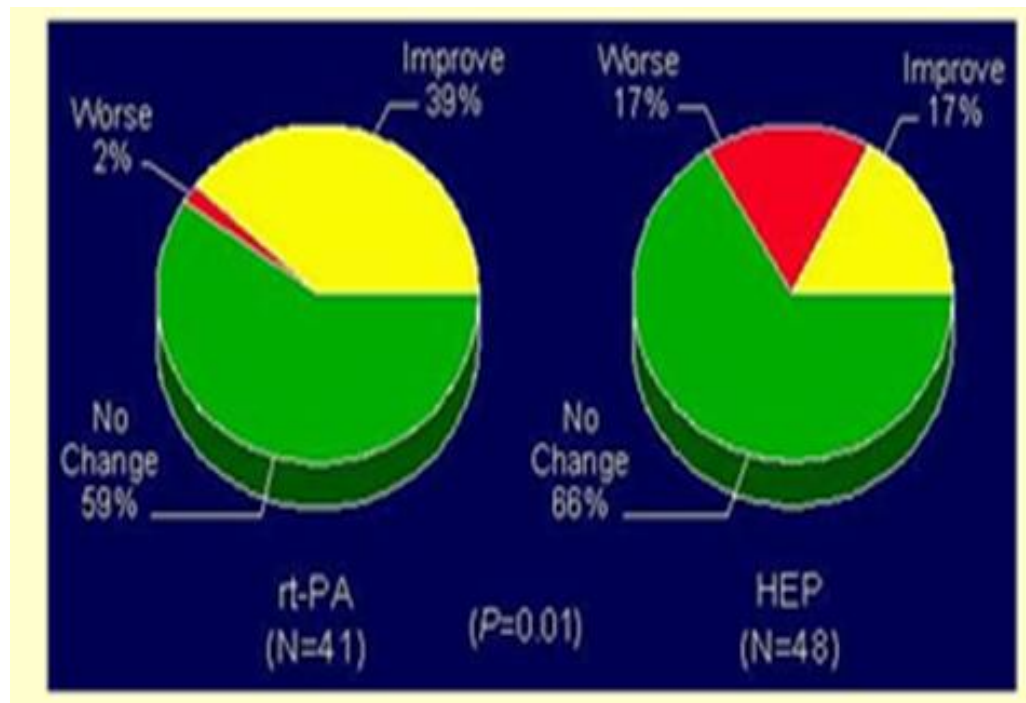

- Chọn lựa phương thức điều trị
  - Nguy cơ cao → reperfusion
  - Huyết động ổn định + RLCN thất phải (+) → xem xét reperfusion
- Có tồn tại lỗ bầu dục → trầm trọng tình trạng thiếu oxy máu do shunt P-T → chú ý cung cấp oxy đủ cho đối tượng này

IMPROVEMENT IN RV WALL MOTION: BASELINE VS.24 H ECHO (N=89)

Goldhaber SZ. *Chest*.1995;107:45S-51S.

KẾT LUẬN

- Siêu âm tim là phương tiện hữu ích giúp loại trừ, xác định hoặc gợi ý chẩn đoán thuyên tắc phổi dù bệnh nhân đến khoa cấp cứu hay phòng khám ngoại trú
- Đánh giá nguy cơ, theo dõi phương pháp lựa chọn điều trị có thành công hay không
- Cần có nhiều nghiên cứu với siêu âm tim ở đối tượng bệnh nhân TTP ở nước ta, từ đó có hướng dẫn cụ thể trên lâm sàng, giúp tránh bỏ sót hay chẩn đoán chậm trễ.

- Cảm ơn quý thầy cô và các anh chị đã theo dõi